

Р.М. МАКСАКОВА

Руслана Миколаївна Максакова, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного адміністративного та трудового права Національного університету «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ОСНОВ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВОНАВЦІВ*

Політико-правовий розвиток України в умовах сьогодення ознаменувався трансформацією політичних цінностей і пошуком нових сенсів після чергових виборів Президента України і напередодні позачергових виборів народних депутатів України у 2019 році. Серед множини пріоритетів конституційного розвитку України традиційну першість, на наш погляд, посідають конституційні права та свободи людини та питання удосконалення юридичних механізмів їх утвердження та захисту.

При цьому, сума знань про походження, «покоління», систему і гарантії основоположних прав людини є безперечно важливою, але малокорисною для людини, суспільства та держави без науково обґрунтованих конституційних механізмів правозахисної діяльності. Зважаючи на зазначене, можна зробити висновок, що монографія П. Корнієнка «Конституційні основи правозахисної діяльності в Україні» (2018 р.) є першою комплексною науковою працею, в якій детально висвітлюються проблеми теорії та практики конституційної правозахисної діяльності в Україні, а також досліджуються основні суб'єкти, методи і форми діяльності щодо захисту основоположних прав і свобод людини.

У цілому можна погодитись із П. Корнієнком, який вважає, що створення особливих правових інститутів, які забезпечували б охорону та захист прав і свобод людини та громадянина від зазіхань органів державної влади, інших організацій, окремих громадян, становить зміст гарантій конституційних прав і свобод людини. З іншого боку, можна стверджувати, що зазначені вище гарантії передбачені з метою забезпечення правомірності та реальності реалізації конституційних прав і свобод людини, а також їх охорону та захист.

Створення та розвиток такого правового режиму не видається можливим без відповідного наукового обґрунтування, а тому монографічне дослідження П. Корнієнка «Конституційні основи правозахисної діяльності в Україні» є першою комплексною науковою працею в якій детально висвітлюються проблеми теорії та практики конституційної правозахисної діяльності в Україні, а також досліджуються основні суб'єкти, методи і форми діяльності щодо захисту основоположних прав і свобод людини.

Водночас автор у своїй монографії не залишає поза увагою всі попередні напрацювання вчених-конституціоналістів, присвячені захисту прав і свобод людини. У роботі аналізуються та систематизуються погляди на конституційну природу правозахисної діяльності, обґрунтовані у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: М. Афанасєва, М. Баймуратов, Ю. Барабаш, О. Батанов, Г. Берченко, С. Головатий, М. Козюбра, А. Колодій, А. Крусян, О. Кушніренко, О. Лотюк, О. Петришин, О. Пушкіна, П. Рабінович, В. Серьогін, О. Скрипнюк, І. Сліденко, В. Федоренко, В. Шаповал, В. Шагіло, С. Шевчук, Ю. Шемшученко, Р. Шурдук, М. Вітрук, А. фон Гайек, А. Головістікова, Дж. Зіммерман, Г. Ломман, П. Коллер, О. Лукашова, Б. Палант, Дж. Санторі, А. Селігман, В. Сирих, Т. Хабрієва, Б. Шагєв, А. Шайо, К. Шмітт та ін.

Цікавими і новими для науки конституційного права є твердження П. Корнієнка, обґрунтоване в підрозділі 2.2. монографії, про те, що правозахисна діяльність має дещо іншу, відмінну від правоохоронної діяльності, мету та юридичну природу. Пріоритетом цього виду юридичної діяльності є захист конституційних прав і свобод людини, а в багатьох випадках і поновлення порушених прав і свобод людини через визначені Конституцією та законами України механізми.

Більше того, П. Корнієнко зазначає, що правозахисна діяльність, на відміну від правоохоронної, не є винятковою прерогативою держави та її органів. Окрім держави, як уже зазначалося, правозахисна діяльність є важливою сферою діяльності місцевого самоврядування, громадянського суспільства та інших суб'єктів.

Заслуговує на увагу і виокремлення автором періодизації генезису правозахисної діяльності в підрозділі 2.1 монографії, яка включає в себе: 1) IX ст. – 1710 р. – доконституційний (статутний) період становлення правозахисної діяльності на Українських землях; 2) 1710–1918 рр. – утвердження конституційних основ правозахисної діяльності в Конституції Пилипа Орлика 1710 р. та її розвиток у діяльності українських громад у бездержавний період; 3) 1918–1921 рр. – закріплення основ правозахисної діяльності в конституційних актах доби національно-визвольних змагань в Україні; 4) 1921–1991 рр. – утвердження т. зв. «радянської

© Р.М. Максакова, 2019

* Рецензія на кн.: *Корнієнко П.С.* Конституційні основи правозахисної діяльності в Україні : монограф. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 348 с.

моделі» правозахисної моделі та розвиток у 1960–1990 рр. національного дисидентського правозахисного руху; 5) 1991–1996 рр. – формування конституційних основ правозахисної діяльності в Україні та затвердження їх у Конституції України 1996 р.; 6) 1996–2014 рр. – розвиток конституційних основ правозахисної діяльності та утвердження спеціальних правозахисних інституцій – Конституційного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та ін.; 7) 2014 р. – до сьогодні – трансформація конституційної правозахисної діяльності в умовах боротьби за поновлення територіальної цілісності України і реалізації курсу держави на євроінтеграцію.

Окрему увагу в рецензованій монографії приділено ролі Української держави у здійсненні правозахисної діяльності, яка реалізується зокрема через парламентський, конституційний контроль, судовий захист та безпосередню правозахисну діяльність органів виконавчої влади.

Один із розділів монографічного дослідження присвячено правозахисній діяльності неурядових організацій України, до яких автор відносить адвокатуру та громадські організації, які по праву посідають чільне місце в системі правозахисних органів України та в процесі організації цивілізованого, гуманітарного й культурного діалогу між державою та громадянським суспільством.

Слід погодитись з П. Корнієнком, який у висновках монографічного дослідження вказує, що історично-ретроспективний аналіз конституційних основ правозахисної діяльності та її витоків в Україні буде неповним без використання потенціалу конституційної компаративістики. Для вітчизняної правотворчої та правозастосовної діяльності у сфері захисту конституційних прав і свобод людини важливим є позитивний досвід подібної діяльності за кордоном. У цьому аспекті перспективним вважається порівняння вітчизняної моделі правозахисної діяльності з подібними моделями інших держав світу.

На наше переконання, монографічне дослідження П. Корнієнка «Конституційні основи правозахисної діяльності в Україні», є цікавим, змістовним і корисним не лише для науковців-конституціоналістів, а й для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, посадових осіб, покликаних налагодити конструктивний діалог між державою та громадянським суспільством з метою утвердження захисту конституційних прав і свобод людини.

Е.В. ТІТКО

Ельвіра Валентинівна Тітко, доктор права, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України, голова ГО «Український осередок з прав людини та розвитку освітніх інновацій»

РЕЦЕНЗІЯ НА НАУКОВУ ПРАЦЮ «ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИРОТВОРНОЇ ОПЕРАЦІЇ В ДОНБАСІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ»*

Наукова записка «Політико-правові засади миротворчої операції в Донбасі: світовий досвід для України», підготовлена співробітниками Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України О.В. Кресінін, І.М. Проценко, К.О. Савчуком, О.М. Стойко, є системним та комплексним аналізом розуміння суті та перспектив проведення миротворчої операції в Донбасі з метою підтримання міжнародного миру та безпеки в регіоні та відновлення територіальної цілісності України.

Наукова записка складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та додатків:

1. Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України»;
2. Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Митного кодексу України»;
3. Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Податкового кодексу України».

Агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася з анексії АР Крим і фактично перейшла у збройний конфлікт на сході України призвела до порушення територіальної цілісності держави, порушення прав і свобод людини, порушення базових цінностей та інтересів суспільства, нехтування верховенством права та порушення національної безпеки в цілому, що і є одним із рівнів функціонування міжнародної безпеки, яка сьогодні в ситуації, що склалася, викликає серйозне занепокоєння всієї світової спільноти.

Саме в умовах можливого пошуку вирішення та врегулювання збройного конфлікту була висунута ініціатива щодо організації міжнародної миротворчої місії в Донбасі, яка потребує детального дослідження як

© Е.В. Тітко, 2019

* Рецензія на кн.: Політико-правові засади миротворчої операції в Донбасі: світовий досвід для України: Наукова записка / Кресінін О.В. (кер. авт. кол., наук. ред.), Проценко І.М., Савчук К.О., Стойко О.М. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2018. 243 с.